

JULIOL DEL 2017
CONGRÈS
MUNDIAL DE
CARILLÓ A
BARCELONA

Anna Maria
Reverté, la
carillonista
del Palau de la
Generalitat.

L'ÀNIMA DEL SO

EL CARILLÓ DEL PALAU DE LA GENERALITAT

LLANÇANT CAMPANES AL VOL

DES DEL 1927, CADA DIA FEINER A LES 12 I A LES 6 DE LA TARDA, A LA PLAÇA DE SANT JAUME DE BARCELONA SE SENT MÚSICA DE CAMPANES QUE BAIXA DEL CEL. ÉS EL CARILLÓ DEL PALAU DE LA GENERALITAT, QUE DURANT QUINZE MINUTS ESCAMPA LES SEVES PECULIARS HARMONIES PELS INTRICATS CARRERS DEL BARRI GÒTIC.

TEXT Josep Barcons Palau FOTOGRAFIES Quim Roser

Si els romàntics deien que “*allà on no arriba la paraula, continua la música*”, també podríem dir que “*als racons on no arriba la política, hi arriben les campanes*”. L'únic problema de dir això és que a Anna Maria Reverté, la carillonista del Palau de la Generalitat, l'afirmació podria incomodar-la. No pas perquè –com a músic que és– pugui estar-hi més o menys d'acord, sinó perquè –com a treballadora del Departament de la Presidència– sap molt bé la seva funció i quin és el lloc que ocupa. I, tot i que porta 32 anys al Palau de la Generalitat i se'l coneix més bé que cap dels Molt Honorables que hi han fet estada, s'hi passeja amb tanta quotidianitat com prudència i discreció.

Però a aquesta dona de caràcter pausat, tranquil i atent, encara la podria incomodar més una altra afirmació, a la qual no pot oposar-se ateses les evidències arquitectòniques. Parafrasejant el filòsof Martin Heidegger, i imbuïts de la seva ductilitat lingüística, podríem adulterar el seu cèlebre “*més alta que la realitat hi ha la possibilitat*” per quelcom com ara: “*més alta que la nacionalitat hi ha la «campanositat»*”. Perquè, efectivament, per damunt de l'ingràvid i noble onejar al vent de les banderes del Palau de la Generalitat, s'hi aixequen les cinc tones del carilló del Palau. ➤

UN CARILLÓ PORTÀTIL

♦ Koen Van Assche i Anna M. Reverté, juntament amb l'empresa Eijsbouts han dissenyat un carilló portàtil que es podrà veure a Barcelona en el XIX Congrés Mundial de Carillonistes el juliol del 2017.

♦ Té la forma d'un piano de

cua i fa 4,2 metres de llarg per 1,5 d'alçada.

♦ Té 50 campanes que van cromàticament del Do3 al Re7 (però sense el Do#3, que s'utilitza poc i seria una campana molt gran).

♦ El bronze de les campanes

té un aliatge del 3% de plom, que li dona un toc més càlid perquè es potencien els harmònics greus.

♦ Pesa més de 2 tones i es desmunta en 7 peces que fan un màxim de 75 cm d'ample per 180 cm de llarg.

♦ Amb aquest carilló s'entrenaran el 2 de juliol de 2017 tres obres per a banda i carilló d'Albert Guinovart, Oriol Cruixent i Jordi Nus. El concert el dirigirà el clarinetista i director Alfons Reverté, germà de l'Anna Maria.

LA HISTÒRIA DEL CARILLÓ

Els primers carillons van néixer als Països Baixos a cavall dels segles XV i XVI, com a senyal d'estatus de les principals ciutats de la zona. I, tot que sovint estaven situats en torres d'església, no eren pas símbols religiosos (com sembla que correspondria a les campanes), sinó símbols civils. (De fet, encara avui moltes catedrals tenen una torre religiosa i una de civil.)

Fruit d'aquella esplendor, a Bèlgica, Holanda i nord de França va néixer una cultura carillonística que ha poblat el territori amb prop de tres-cents instruments. I si a l'Estat espanyol es poden comptar amb els dits d'una mà, als Estats Units els carillons han fet furor. Se n'han situat en molts campus universitaris, que –com diu Anna Maria Reverté– *“han creat una política acadèmica molt intel·ligent. En els programes d'estudis d'arquitectura, d'enginyeria, de medicina... els alumnes poden complementar la seva formació amb crèdits de carilló”*. I, tocats pel so màgic de les campanes, serà fàcil que quan dissenyin parcs, estacions o monuments, hi incloguin un instrument que *“té la versatilitat de poder ser una escultura sonora”*. O que en el tracte amb els pacients, els metges que han “carillonejat”, tinguin en compte el benefici de la sonoteràpia. Perquè no hi ha dubte que el so de la campana és tan potent que transforma l'estat anímic de les persones. De fet, *“diuen que el Barri Gòtic, amb la seva acumulació d'esglésies, té una energia especial pel munt de campanes que hi sonen”*. I és que una vibració tan espectacular d'un metall noble com el bronze necessàriament té efectes sobre l'organisme.

EL CARILLÓ DEL PALAU

L'any 1927, per engalanar la ciutat de Barcelona per a l'Exposició del 1929 *“i vincular-la al cor d'Europa”*, es va instal·lar un petit carilló a la torre gòtica del Palau de la Generalitat. Amb el pas dels anys es va veure que realment allò no era un carilló, sinó un joc de tretze campanes més o menys afinades que abastava l'àmbit d'una octava i es tocava amb una mena de teclat de piano. Tot i que l'instrument era força rudimentari, els seus titulars eren músics (mai més ben dit) de l'alçada d'un campanar. Així, el primer instrumentista en fou Joan Baptista

Lambert, organista del Palau de Montjuïc, director de l'Escola Municipal de Música de Barcelona i coautor del cèlebre LAZ (obra –i vet aquí el nom– de Lambert, Alfonso i Zamacois). Després vingueren Miquel dels Sants Julià, la seva filla Eulàlia Julià, Maria Dolors Coll i ja actualment Anna Maria Reverté.

Va ser poc abans del restabliment de la Generalitat de Catalunya (i potser aquí la paràfrasi de Heidegger pren sentit de *ser en el temps* també a nivell ontològic), que Maria Dolors Coll va maldar perquè es construís l'instrument actual. Coll (la carillonista que va descobrir l'instrument a Reverté quan tenia 18 anys) va aconseguir que es construís un carilló cromàtic de 49 campanes, la més greu de les quals (de 905 kg) porta el nom de Catalunya, i ve seguida de les quatre principals ciutats del Principat en les altres quatre campanes de major envergadura.

COM ES TOCA?

Si en tots els instruments, l'anticipació i la preparació són bàsiques per tocar correctament, en el carilló ho és encara més, perquè l'amplada del teclat és notable i les tecles (que s'accionen normalment amb el puny serrat) tenen una resistència diferent en funció de la mida de cada batall. Com més grossa la campana, més gros el batall, i, per tant, més resistència de la tecla. Però *“gràcies a la llei de la palanca, l'instrument permet fer un munt de matisos”*.

CAMPANES DESAFINADES?

Un cop fetes, després de ser foses a 1.200 graus de temperatura, les campanes no s'han d'afinar mai més. Però, a segons quines orelles, poden sonar com desafinades...

Això és perquè *“la sèrie d'harmònics que genera el so d'una campana no té un acord Major en els seus primers parcials (com passa en tots els instruments de so determinat), sinó que se sent clarament un acord menor”*. Això dona a la campana aquesta sonoritat especial, entre melancòlica, imponent i solemne.

L'actual carilló del Palau de la Generalitat es va inaugurar l'any 1976.

LES TASQUES DE LA CARILLONISTA DEL PALAU

- ❖ Tocar 15 minuts de música a les 12 i a les 18 h cada dia feiner.
- ❖ Tocar en les recepcions oficials on és requerida.
- ❖ Tocar l'himne del país o de la regió del president que es rep en audiència.
- ❖ Gestionar el cicle de concerts de temporada i tocar-hi.
- ❖ Tenir cura de l'arxiu i de l'instrument.
- ❖ Arranjar repertori per al carilló, molt especialment de música catalana.
- ❖ Preservar, difondre i organitzar tot allò referent al carilló i el seu patrimoni.

El teclat es disposa com en un piano, però sense distinció entre “tecles blanques i tecles negres”, i amb un pedaler per a les notes greus. D'aquest manual i pedaler en surten, ben arrengrats, els cables d'acer que connecten amb cada batall. Abans de cada audició, les campanes no s'afinen, però sí que cal ajustar cada un dels cables per fer que el batall no estigui ni massa a prop ni massa lluny de la campana. Si estigués massa lluny, no es podrien fer *piani*; i si estigués massa a prop, no deixaria que la campana vibrés amb llibertat. Aquest cable garanteix la connexió física entre intèrpret i instrument, que “és una connexió sensorial i íntima, que va més enllà d'allò material”.

UN SALCONDUIT A RAONS INUSITATS

Si bé d'entrada pot semblar una excentricitat, endinsar-se en el so màgic del carrilló fa que fins i tot les orelles més reticents acabin abduïdes per la idiosincràsia del seu espectre, que obre les portes de racons inusitats, tant emocionals com físics.

De fet, qui no hagi entrat mai al Palau de la Generalitat i vulgui fer-ho, té l'excusa d'anar a un dels múltiples concerts de carilló que s'hi celebren. Perquè escoltant la música de les campanes assegut al Pati dels Tarongers, hom queda transportat a una altra dimensió. I és que, tornant a Heidegger, és indiscutible que amb la seva *realitat real*, la campana campaneja. 📖

